

20932 Børneperspektiver i det pædagogiske lærings- miljø

Inspirationsmateriale til undervisningen

Udviklet af:

Britta Andersen

Underviser og uddannelseskonsulent

Sosu Østjylland, Efter- og videreuddannelsesafdelingen (EVU)

Email: bran@sosuoj.dk

Tlf. 23997606

1. Uddannelsens sammenhæng til jobområde (FKB)

Moder-FKB:

2629 Pædagogisk arbejde med børn og unge

Arbejdsfunktioner

Med den nye dagtilbudslov, der trådte i kraft d. 1.7.2018, blev det understreget, at inddragelse af børneperspektiver skal have en central placering det pædagogiske arbejde med børn i dagtilbud, I §7 står der således at *Dagtilbud fremme børns trivsel, læring, udvikling og dannelse gennem trygge og pædagogiske læringsmiljøer, hvor legen er grundlæggende, og hvor der tages udgangspunkt i et børneperspektiv.*

For al pædagogisk personale i dagtilbud har det relevans at tilegne sig viden om det at arbejde med børneperspektiver, og endnu vigtigere at kunne anvende denne viden som en faglig kvalificering ift. at kunne imødegå det lovgivningsmæssige krav. Denne uddannelse sigter mod denne faglige udvikling og kvalificering.

Uddannelsen sikrer grundlæggende viden om det at arbejde med børneperspektiver, og anskueliggør koblingen til de 6 læreplanstemaer og det pædagogiske grundlag i Den styrkede pædagogiske læreplan. Den er således primært rettet mod pædagogisk personale i dagtilbud (0-6 års området).

Da det at arbejde med børneperspektiver har en tæt sammenhæng med det moderne børnesyn – dvs. den måde hvorpå der tænkes voksen-barn-relationer, opdragelse, omsorg og læring m.v. – vil den dog også kunne anvendes i andre sammenhænge, hvor der arbejdes med børn.

Da uddannelsen har afsæt i deltagerens erfaringer fra praksis, samt sigter mod anvendelse efterfølgende, vil det være en fordel, at deltageren har et praksisgrundlag, der kan danne udgangspunkt for refleksion.

Deltagerforudsætninger

Målgruppen for uddannelsen er faglærte og ufaglærte medarbejdere, der arbejder inden for dagtilbudsområdet; her primært dagpleje-, vuggestue- og børnehaveområdet. Medarbejdere kan f.eks. være: dagplejere, pædagogmedhjælpere og pædagogiske assistenter. Uddannelsen kan tillige have relevans for øvrige faggrupper, der arbejder med børn, eksempelvis familieplejere og pædagogisk personale i SFO/indskolingen.

Relevante uddannelser at kombinere med

Uddannelsen skal ses i sammenhæng med det pædagogiske grundlag og de 6 læreplanstemaer i Den styrkede pædagogiske læreplan.

Det kan derfor anbefales, at deltageren har et forudgående kendskab til Den styrkede pædagogiske læreplan, eventuelt med afsæt i AMU-uddannelsen 48384 *Den styrkede pædagogiske læreplan*.

Uddannelsen vil med fordel kunne indgå i sammenhængende forløb med andre AMU-uddannelser indenfor dagtilbudsområdet,

Det kan eksempelvis være:

- 49857 *Evaluering og pædagogisk læringsmiljø i dagtilbud*.
- 48729 *Refleksionsmetoder i den pædagogiske praksis*
- 49846 *Børns leg og den legende tilgang*

Samt de forskellige uddannelser, der knytter an til de 6 læreplanstemaer.

Følg nedenstående link for nærmere information og inspiration

<https://www.sevu.dk/fevu/dagtilbudsomraadet>

2. Ideer til tilrettelæggelse

Uddannelsen er af 3 dages varighed og skal dække nedenstående handlingsorienterede mål:

Deltageren

- kan anvende viden om og forståelse for betydningen af at inddrage børneperspektivet i tilrettelæggelsen af trygge og pædagogiske læringsmiljøer

Herunder:

- har faglig viden om hvorfor børneperspektivet er vigtigt
- kan anvende forskellige tilgange og metoder til at undersøge og inddrage børns perspektiver
- kan reflektere over egne evner til at udvise empatisk nysgerrighed ift. barnets oplevelsesverden, og derved udfordre egne for-forståelser i det pædagogiske arbejde med børn
- har kendskab til hvordan arbejdet med børneperspektiver kan ses i sammenhæng med de øvrige temaer i det pædagogiske grundlag samt de 6 læreplanstemaer i Den styrkede pædagogiske læreplan

Uddannelsen kan tilrettelægges som tre sammenhængende dage eller som et split-forløb med 2+1 dag, hvor der er en arbejdsperiode imellem. Fordelen ved sidstnævnte er, at deltagerne dermed kan få mulighed for afprøvning af konkrete tilgange og metoder til at arbejde med børneperspektivet i praksis. Dette kan tilrettelægges som en del af et aktionslæringsforløb, som de så kan arbejde videre med efter endt uddannelse.

3. Temaer

Inspirationsmaterialet er inddelt i 5 temaer. Temaerne kan kombineres, og udfoldes som det som det bedst giver mening. Det anbefales at tema 3 og tema 4 vægtes højt, idet disse temaer sigter direkte mod justering og udvikling af tilgange og metoder i praksis.

I det følgende præsenteres temaerne i en oversigt. Herefter følger en uddybning af temaerne, hvori der gives forslag til indhold/underviseroplæg. Efter hvert tema henvises der til øvelser, der kan findes under afsnit 4. Opgaver og undervisningsmateriale.

Temaoversigt

- Tema 1: Introduktion til begrebet ”Børneperspektiver” – herunder om lovgivning og koblingen til Den styrkede pædagogiske læreplan
- Tema 2: Om hvordan arbejdet med børneperspektiver får betydning for børnenes trivsel, dannelse, læring og udvikling
- Tema 3: Om arbejdet med børneperspektiver som pædagogisk forholdemåde
- Tema 4: Om hvordan arbejdet med børneperspektiver kan bidrage til udvikling af pædagogisk praksis – herunder om metoder og tilgange.
- Tema 5: Samarbejde med kolleger og forældre omkring arbejdet med børneperspektiver

Tema 1: Introduktion til begrebet ”Børneperspektiver” – herunder om lovgivning og koblingen til Den styrkede pædagogiske læreplan

- Emne 1 Hvad forstår vi ved det at ”arbejde med børneperspektiver?
- Emne 2 Hvad er de lovgivningsmæssige rammer?

Emne 1)

Det vil være hensigtsmæssigt, at der indledningsvis skabes fælles forståelse af, hvad der forstås ved ”børneperspektiver”, og det at der i dagtilbud skal ”tages udgangspunkt i et børneperspektiv” (jf. Dagtilbudsloven, §7).

Formålet vil være at belyse, hvad det vil sige at tage et børneperspektiv, og herunder nuancere forståelsen af det, samt synliggøre at det at det kan forstås på forskellige måder også får betydning for, hvordan der arbejdes med det i praksis. Som afsæt for denne begrebsafklaring, kan deltagerne prøve at definere, hvad de forstår ved begrebet børneperspektiv. Herved kan de indkredse og bringe klarhed over egen forståelse, samt gennem dialogen få synliggjort de nuancer, der er i forståelsen af det. Disse drøftelser vil kunne lede hen til en udveksling af refleksioner over nogen af de gode praksiserfaringer deltagerne har med at tage et barns perspektiv. I den sammenhæng vil de også kunne drøfte, hvilken betydning det ud fra deres forståelse har haft for barnet.

Herved kan deltagerne opleve af uddannelsens relevans og anvendelsesmuligheder i praksis understøttes.

Underviseroplæg:

Ud fra de indledende drøftelser kan begrebet belyses fra forskellige vinkler.

Ifølge bl.a. Dion Sommer har begrebet børneperspektiver fået en central placering i det pædagogiske fagsprog, bl.a. pga. FN's Børnekonvention og Den styrkede pædagogiske læreplan, og er dermed også et begreb, der skal arbejdes bevidst og intentionelt med i praksis.

Dion Sommer skelner imellem børneperspektiver og børns perspektiver:

- **Børneperspektiver** er noget voksne skaber i forsøget på forstå og indleve sig i den måde, hvorpå børn oplever og forstår deres livsverden. Der er således tale om en subjektiv og konstrueret fremstilling, hvor vi med forskellige metoder og tilgange kan søge at komme tæt på børnenes oplevelsesverden.
- **Børns perspektiver** er børnenes individuelle ytringer, handlinger og udtryk. Det er den måde hvorpå de som subjekter udtrykker sig om egne oplevelser, forståelser og erfaringer. (Sommer, 2020)

Det har betydning i praksis ift. at skelne imellem, hvornår det er den voksnes perspektiv på (og tolkning af) barnets perspektiv – og hvornår det er med inddragelse af barnets perspektiv. Der er således forskel på, om vi kigger på børnene eller om vi kigger sammen med børnene. I sidstnævnte tilstræbes det i videst muligt omfang at opnå et reelt "indefra"-perspektiv. Arbejdet med børneperspektiver handler om, at voksne prøver at forstå børns perspektiver, og at der er bevidsthed om forskellige metoder og tilgange til at tilnærme sig børns oplevelsesverden (Cristina Munck, 2020).

Anette Boye Koch har i bogen "Hvad synes børnene?" en illustration af, "hvordan professionelles børneperspektiver konstrueres med afsæt i børns perspektiver". (Koch, 2020, s.18). Denne illustration kan med fordel inddrages her som en synliggørelse af forskellen på de to begreber.

Det kan tillige være relevant at udfolde **børneperspektiver** og **børns perspektiver** i sammenhæng med **børneinddragelse**, **medindflydelse** og **medbestemmelse**. Her kan der eksempelvis hentes viden og inspiration fra publikationen: "Inddragelse af børns perspektiver i udviklingen af inkluderende læringsmiljøer.", udgivet af UVM, 2019 (se fx Figur 1-1, s. 7)

I "Børnemosaikker" (EVA, 2020) beskrives 3 måder at arbejde med børneperspektiver:

- **Som pædagogisk betragtning**, hvor det pædagogiske personale ud fra viden og praksiserfaring tilrettelægger praksis med afsæt i børnenes behov og interesser.
- **Demokratisk involvering**, hvor børnene inviteres til at udtrykke sig og ytre sig.
- **Empatisk nysgerrighed**, hvor den voksne forholder sig nysgerrigt og aktivt søger at forstå og indleve sig i barnets oplevelsesverden.

Som en synliggørelse af, hvordan det at arbejde med børneperspektiver fordrer at deltagerne flytter sig fra eget ståsted (perspektiv) og bevæger sig rundt for at opnå større indsigt i børnenes perspektiver kan "Elefanten og de blinde mænd inddrages". Den kan danne afsæt for indledende overvejelser over, hvordan vi som mennesker kan få adgang til hinandens oplevelsesverdner.

(kan findes på Pixabay: https://pixabay.com/da/illustrations/search/t%C3%A6nke/?manual_search=1)

Forslag til øvelse:

Øvelse 1: Indledende refleksioner over det at arbejde med børneperspektiver

Emne 2)

Underviseroplæg:

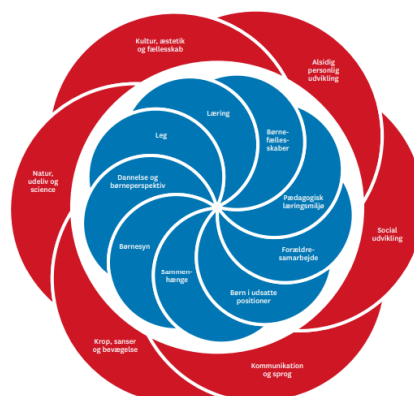
Deltagerne gives en indføring i baggrunden for, hvorfor den nye dagtilbudslov fra 2018 har børneperspektiv som et helt centralt begreb.

Der kan findes en kortfattet gennemgang og oversigt over de lovgivningsmæssige ændringer i bl.a. Børnemosaikker, EVA, 2020. For en mere kritisk gennemgang af historikken se fx Sommer, 2020 og Munck, 2020.

Da historikken primært er baggrundsviden, og ikke direkte anvendelsesorienteret, bør denne indføring være kortfattet – anvendt som afsæt for at belyse begrebet børneperspektiver ift. Den styrkede pædagogiske læreplan.

Deltagerne kan med afsæt i Blomsten præsenteres for eksempler på, hvordan arbejdet med børneperspektiver kan ses i sammenhæng med de 6 læreplanstemaer og det pædagogiske grundlag (for inspiration se f.eks. ”Inddragelse af børns perspektiver i udviklingen af inkluderende læringsmiljøer.”, UVM, 2019)

Den styrkede pædagogiske læreplan
Det fælles pædagogiske grundlag
og de seks læreplanstemaer

Som eksemplificering kan følgende filmklip anvendes:

Leg i vuggestuen: https://www.youtube.com/watch?v=sxS8Q8pu_UQ (4.34-11.04)

Forslag til øvelser:

Øvelse 2: Børneperspektiver i leg

Øvelse 3: Egne erfaringer med at arbejde med børneperspektiver – set i sammenhæng med Blomsten/DSPL

Tema 2: Om hvordan arbejdet med børneperspektiver får betydning for børnes trivsel, dannelse, læring og udvikling

Under dette tema udfoldes, hvordan det på forskellig måde kan bidrage til barnets trivsel, udvikling, læring og dannelse, at det pædagogiske personale har øje for, undersøger og inddrager barnets perspektiv. Formålet er at understøtte deltagernes forståelse for vigtigheden af at arbejde med børneperspektiver.

Deltagerne kan indledningsvis drøfte egne oplevelser af situationer, hvor nogen har tilstræbt at forstå og inddrage deres perspektiv. Med afsæt i de oplevelser kan de efterfølgende med egne ord beskrive, hvilken betydning de tror, det får for barnet.

Underviseroplæg:

Med afsæt i deltagernes drøftelser og notater kan underviseren udfolde, hvordan det at arbejde med børneperspektiver kan bidrage til barnets alsidige personlige udvikling og demokratiske dannelse. Herunder kan der præsenteres begreber som eksempelvis: selvværd og selvtillid, nysgerrighed og mod til at udforske, engagement og deltagelse i hverdagen, livsduelighed, handlekraft, oplevelses af medbestemmelse, medindflydelse og medborgerskab.

Her kan underviseren ligeledes belyse, hvordan arbejdet med børneperspektiver knytter an til det moderne børnesyn, hvor børn ses som ligeværdige individer, der er aktører i eget liv.

(For nærmere uddybning af ovenstående se eksempelvis: Demokratisk dannelse i dagtilbud, BUM, 2020; KORT OM Alsidig personlig udvikling. EVA, 2019; Håndbog i børneinddragelse, 2016)

Forslag til øvelse:

Øvelse 4: Selvrefleksion (mhp. at indkredse hvad arbejdet med børneperspektiver betyder for børnes trivsel, udvikling, læring og dannelse)

Tema 3: Om arbejdet med børneperspektiver som pædagogisk forholdemåde

Dette tema sigter mod at kvalificere og styrke den enkelte deltagers faglighed. Formålet er at bidrage til, at deltagerne opnår indsigt i, hvordan de kan øve sig i (i højere grad) at være bevidst om, samt inddrage børneperspektivet, i den daglige praksis med børnene. Det er således relevant, at underviseren udfolder centrale begreber vedrørende det pædagogiske personales faglighed ift. at arbejde med børneperspektiver og tilnærme sig børns perspektiver. Men det er samtidig væsentligt, at deltagerne gennem forskellige øvelser får mulighed for at øve sig i at anvende det i praksis.

Endelig vil det også være relevant at afsætte tid til refleksioner over, hvilke udfordringer/barrierer/hindringer der kan være for den voksne, i den konkrete situation samt i den institutionelle kontekst

Underviseroplæg:

Under dette tema kan underviseren udvælge forskellige begreber, der har relevans ift. fagligheden.

Perspektivskifte og ”dobbeltrøttet opmærksomhed”

Helt grundlæggende vil det være væsentligt at belyse vigtigheden af det pædagogiske personales evne til ”perspektivskifte”. Ifølge bl.a. Lone Svinth (2013) fordrer det sensitive voksne at skabe intersubjektive møder, hvor den voksne vover at overskride sit eget perspektiv og udvise åbenhed og fleksibilitet ift. børnenes perspektiver. Den voksne må evne at praktisere en ’dobbeltrøttet opmærksomhed’, hvor hun/han både er bevidst om eget perspektiv, og samtidig kan forbinde sig og sit perspektiv med barnets perspektiv (tanker, følelser, ideer, ønsker, behov). Dette i et fleksibelt samspil, hvor den voksne forholder sig både åbent-sansende og pædagogisk-reflekterende (Fink-Jensen, 2006. I: Svinth, 2013).

Suspendere egen for-forståelse

For at kunne skifte perspektiv, og dermed suspendere egen for-forståelse, må den voksne være bevidst om sin for-forståelse. Her kan ”Elefanten og de blinde mænd” (jf. Tema 1) atter inddrages. En anden måde hvorpå det kan visualiseres, kan være med afsæt i Per Schultz Jørgensens begreb om at ”**Gå over broen** til det andet menneske”. Endvidere kan det være relevant inddrage det som Munck (2020) beskriver som en ”udforskende pædagogisk faglighed”, hvor den voksne forholder sig ”tvivlsorienteret” og nysgerrigt til praksis

Ifølge Persille Schwartz (2017) er det i arbejdet med børneperspektiver vigtigt, at det pædagogiske personale kan praktisere **empatisk nysgerrighed, pædagogisk improvisationsevne** og **åbne slutninger**. Det beskriver hun ift. arbejdet med Børnemosaikker som en særlig tilgang til at undersøge børneperspektiver (se mere herom i Tema 4). Begreberne kan her udfoldes mere generelt som pædagogisk forholdemåde i den daglige praksis med børnene.

Underviseren kan under dette tema også vælge at inddrage andre teoretiske vinkler og tilgange/metoder som eksempelvis pædagogisk relationskompetence, mentalisering, udviklingsstøttende samspil, Marte Meo, ICDP, dersom det vurderes relevant ift. formålet med dette tema, samt den målgruppe der er deltagere på uddannelsen.

Med afsæt i oplæg og øvelser ift. ovenstående drøftes de mulige udfordringer, der kan være forbundet med at anvende det i praksis. Dette med det formål at understøtte deltagerne i at imødegå disse udfordringer ude i praksis.

I nedenstående ses eksempler, med inspiration fra Munck, 2020; Svinth, 2013; Koch og Hede Jørgensen, 2018

Udfordringer

- Når fagligheden ’parkeres’ til fordel for vaner og ”jeg/vi plejer...”
- Når vi bliver fastlåst i en bestemt opfattelse
- Definitionsmagten
- Når børns input oplevelser som forstyrrelser
- Bekymring over at miste styring og kontrol
- Dokumentationskrav (særligt forbundet med den tænkning, der lå bag læreplanerne fra 2004)
- Målstyring og handlepres (tid) – mindre nærvær
- .....

Forslag til øvelser:

Øvelse 5: Perspektivskifte og undersøgelse af børneperspektiver – gennem ”Jeg-fortællinger”

Øvelse 6: Perspektivskifte og undersøgelse af børneperspektiver – gennem videoobservation

Tema 4: Om hvordan arbejdet med børneperspektiver kan bidrage til udvikling af pædagogisk praksis – herunder om metoder og tilgange.

- Emne 1 Metoder og tilgange
- Emne 2 Etisk refleksion
- Emne 3 Arbejdet med børneperspektiver, kvalitetsudvikling og evalueringskultur

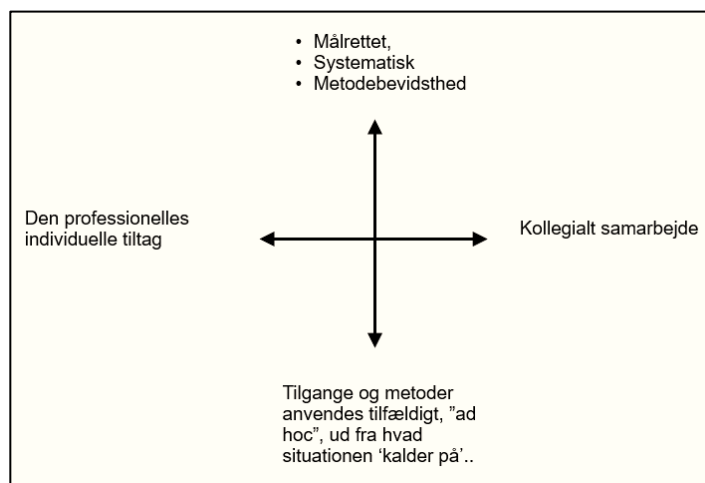
Formålet med dette tema er præsentere deltagerne for forskellige metoder og tilgange til at undersøge og inddrage børneperspektivet i pædagogisk praksis. Dette med henblik på at kvalificere dem til efterfølgende at kunne bidrage til udvikling og systematisk evaluering af praksis, med afsæt i børneperspektiver.

Det vil derfor være vigtigt, at deltagerne får mulighed for konkret afprøvning af udvalgte metoder og tilgange. Dersom forløbet tilrettelægges som et split-forløb, kan de i den mellemliggende periode afprøve i praksis, og efterfølgende foretage evaluering og perspektivering på uddannelsen.

Emne 1)

Underviseroplæg

Underviseren kan præsentere deltagerne for en palette eller et udvalg af forskellige metoder og tilgange til at undersøge børneperspektiver og tilnærme sig børns perspektiver. Anvendelsen af disse kan i praksis finde sted på forskellig vis, i forskelligt omfang og med forskellige niveauer af systematik.

Eksempler på metoder og tilgange

- Observationer
- Billeder
- Fotos
- Filmoptagelser
- Lydoptagelser
- Plancher, tegninger el. andre børneskabte produktioner
- Samtaler med børnene
- Børnefortællinger
- Rundvisning med børn som guide
- Jeg-fortællinger
- .....

(med inspiration fra Børnemosaikker, EVA, 2020; Børneperspektiver, EVA, 2018; Kaa Sunesen, 2022; Schwartz og Clark, 2017)

- **Børnenes spor**

I denne metode er der fokus på at inddrage børnenes perspektiver og interessefokus i planlægningen af aktiviteter. Børns spor er et udtryk for, hvad børn finder meningsfuldt, interessant og er engagerede i.

Det er det pædagogiske personales opgave at søge efter spor: *Er der noget børnene ofte taler om? Er der lege de leger igen og igen? Noget de tegner igen og igen?*

Sporene indsamles igennem iagttagelser og dialog med børnene.

Der planlægges aktiviteter ud fra børnenes spor og aktiviteterne formes af børneperspektivet undervejs.

Vær opmærksom på, at nogen børn sætter mange og varierede spor – mens andre kun i begrænset omfang sætter mærkbare spor.

Metoden kan integreres i den daglige praksis – som et generelt udgangspunkt for planlægning af aktiviteter - eller den kan anvendes i et projekt-/aktionslæringsforløb

(for nærmere uddybning, se: 40 veje til bedre trivsel for børn i dagtilbud – metoder fra praksis. DCUM, 2012)

- **Børnemosaikker**

Børnemosaikker er den danske betegnelse for ”The Mosaic Approach”, der oprindeligt er udviklet af forskerne Alison Clark og Peter Moss. Børnemosaikker kan beskrives som en opdagelsesrejse. Det pædagogiske personale bliver en slags forskere i egen praksis, hvor de via denne opdagelsesrejse får mulighed for at undersøge børnenes oplevelse af og perspektiver på forhold i dagtilbuddet.

Formålet er:

- a) At udvikle praksis
- b) At udvikle egen faglighed

- c) At understøtte børnenes udvikling, trivsel, dannelse og læring, herunder bl.a. deres engagement, medindflydelse, demokratiske dannelse, livsduelighed, selvværd og selvtillid.

Opdagelsesrejsen består af 5 øer: fokusøen, indsamlingsøen, analyseøen, forandringsøen og erfaringsopsamlingsøen. (For nærmere uddybning af de 5 øer se: Børnemosaikker. EVA, 2020; Kaa Sunesen, Micki Sonne, 2022)

Mosaiktilgangen er en systematisk tilgang til at undersøge og inddrage børneperspektiver. Modellen er dynamisk, så der er altså ikke tale om en "kronologisk manual".

I inspirationsmaterialet: Børnemosaikker, EVA, 2020, s. 22 præsenteres et eksempel på *En samlet opdagelsesrejse i børns oplevelser af måltidet*. Her har en pædagog været på rejse sammen med ét fokusbarn. Dette eksempel kan anvendes som eksemplificering og danne afsæt for deltageres afprøvning af tilgangen – eller elementer af den.

Emne 2)

Formålet med dette emne er at understøtte deltageres refleksion over, hvornår og hvordan de inddrager børn, når de undersøger børneperspektiver.

Etisk refleksion når børneperspektiver undersøges (herunder ved mosaiktilgangen)

- bevidsthed om, at børneperspektiver er en tilnærmelse til barnets perspektiv
- at tilbyde børn forskellige udtryksformer
- opmærksomhed og åbenhed ift. at gribe barnets initiativer til at udtrykke sig på andre måder end de tilbudte
- respekt for barnets fortrolige rum
- opmærksomhed ift. hvordan voksnes handlinger (eller mangel på samme) påvirker barnets liv
- søge at forstå barnets udtryk ift. den konkrete situation og konteksten

(Med inspiration fra: Schwartz og Clark, 2017)

Emne 3)

Intentionen i den styrkede pædagogiske læreplan er, at det pædagogiske personale løbende indsamler dokumentation til vurdering og analyse af sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Arbejdet med børneperspektiver kan sættes i centrum ift. den intention.

Med afsæt i det kan det have relevans at præsentere deltagerne for, hvordan arbejdet med børneperspektiver kan anskues som en del af en evalueringskultur og løbende kvalitetsudvikling af dagtilbuddet.

Under dette tema kan underviseren tage afsæt i modeller, som deltagerne måske allerede kender, eksempelvis SMTTE-modellen.

Der kan også tages afsæt i Børns spor og/eller Børnemosaikker, og derigennem anskueliggøre, hvordan undersøgelse af børneperspektiver, og derigennem tilnærmelse til børns perspektiver kan bidrage til ny praksis. (Praksiseksempler, kan bl.a. findes i Børnemosaikker, EVA, 2020)

Endelig vil det være relevant at tale om kvalitetsudvikling i sammenhæng med den pædagogiske forholdemåde. Arbejdet med børneperspektiver i hverdagens praksis og barn-voksen-samspil kan afføde mere kontakt og nærvær, og derved bidrage til kvaliteten af det psykiske læringsmiljø (for nærmere uddybning se fx: Schwartz og Clark, 2017; Koch og Jørgensen, 2028; Munck, 2020).

Som en del af dette emne kan følgende figur inddrages til at belyse forskellige niveauer i arbejdet med børneperspektiver og børnedeltagelse:

1	2	3	4	5
Børn bliver lyttet til	Børn bliver støttet i at udtrykke sig	Børns synspunkter inddrages	Børn involveres i beslutningsprocesser	Børn deler magt og ansvar på lige fod med voksne

(Figuren er tilvirket efter: Shier, 2001. I: Koch, 2020, s. 21)

I tilknytning til figuren kan deltagerne finde og udveksle praksiseksempler, der illustrerer de forskellige niveauer for børns deltagelse – samt overveje, om de på den baggrund kan få øje på mulige justeringer i egen praksis.

Hvis forløbet afholdes som et splitforløb, kan deltagerne forud for afprøvning af metoder/tilgange reflektere over, hvilket niveau/hvilke niveauer der sigtes mod.

I efterrefleksionen kan der figuren anvendes ift. at se på hvilket niveau/hvilke niveauer, arbejdet med børneperspektiver og inddragelse udfoldede sig.

Forslag til øvelser:

Øvelse 7: Perspektivskifte og undersøgelse af børneperspektiver – gennem samtaler med børn

Øvelse 8: Planlægning af aktivitet – med afsæt i ”Børnenes spor”

Øvelse 9: Undersøgelse af børneperspektiver igennem ”Børnemosaikker”

Tema 5: Samarbejde med kolleger og forældre omkring arbejdet med børneperspektiver

- Emne 1 Kollegialt samarbejde
- Emne 2 Samarbejde med forældre

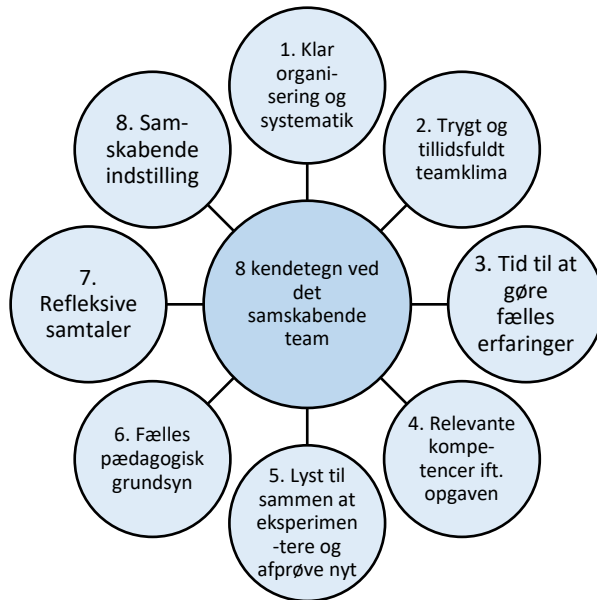
Formålet med dette tema er, at deltagerne får mulighed for at reflektere over og planlægge, hvorledes de fremadrettet kan samarbejde med kolleger og forældre omkring arbejdet med børneperspektiver.

Emne 1)

Underviseroplæg

I den sammenhæng kan underviseren eksempelvis præsentere deltagerne for følgende figur, hvoraf der fremgår kendetegn ved ’Det samskabende team’.

Figuren er tilvirket efter: Kaa Sunesen, 2022, s. 49.

Figuren og den vinkel på kollegialt samarbejde kan danne grundlag for deltagernes refleksioner over, med hvem og hvordan de kollegialt kan samarbejde omkring arbejdet med børneperspektiver. Ligeledes vil de på det grundlag kunne reflektere over potentielle udfordringer og barrierer i det kollegiale samarbejde omkring arbejdet med børneperspektiver

Emne 2)

I Den styrkede pædagogiske læreplan fremhæves forældresamarbejdet som værende centralt ift. det pædagogiske arbejde i dagtilbud. Det vil således være relevant i denne sammenhæng, at deltagerne får mulighed for at reflektere over, hvorledes de kan samarbejde med forældrene omkring arbejdet med børneperspektiver. De kan eksempelvis være

- i forbindelse med overgange,
- ved undersøgelse af børns spor (hvad udtrykker barnet i hjemmet...)
- forældrene medbringer fotos fra hjemmet
- Udstilling af børnenes mosaikker
- Involvering af forældrene i fortolkning af børnenes mosaikker
- ....

(for uddybning og flere eksempler se: Forældresamarbejde om børneperspektiver i læringsmiljøet. EVA, 2017; Kaa Sunesen, 2022)

Samarbejdet kan finde sted på forskellige niveauer: som information, som inddragelse og som samskabelse.

Deltagerne kan i den sammenhæng drøfte, hvordan de aktuelt samarbejder med forældrene omkring børneperspektiver, og om de kan få øje på mulige justeringer.

Forslag til øvelser:

Øvelse 10: Børneperspektiver, kollegialt samarbejde og evalueringskultur

Øvelse 11: Refleksioner i det kollegiale samarbejde omkring børneperspektiver

4. Opgaver og undervisningsmaterialer

TEMA 1

Øvelse 1: Indledende refleksioner over det at arbejde med børneperspektiver

Deltagerne sættes sammen i grupper og drøfter nedenstående spørgsmål.

Formålet er, at deltagerne gives mulighed for at få øje på egen viden og erfaring indenfor uddannelsens ramme. Endvidere at de fra starten oplever medinddragelse og aktiv deltagelse

Øvelse: Indledende refleksion

Ordet børneperspektiv er blevet en betydelig del af det pædagogiske fagsprog

Men hvad forstår vi egentlig ved det begreb?

Drøft i grupper:

- *Hvad forstår I ved begrebet "børneperspektiv"?*
- *Hvordan arbejder I med børneperspektiver i jeres dagtilbud?*

Lav en kort opsamling på jeres drøftelser, som I kan præsentere for holdet (på max 2 min.)

Øvelse 2: Børneperspektiver i leg

Underviseren sætter deltagerne sammen parvis. De skal i denne øvelse rejse sig, og sammen med deres makker har de en kort "elevatorsnak" (ca 2 minutter). Her udveksler de deres observationer og tolkninger ift. nedenstående filmklip og spørgsmål.

Efterfølgende laves der en kort opsamling i plenum.

Øvelse: Børneperspektiver i leg

Med afsæt i filmklip fra: Legepædagogik i vuggestuen

https://www.youtube.com/watch?v=sxS8Q8pu_UQ (4.34-11.04)

Hvordan ser I arbejdet med børneperspektiver som en del af de voksnes tilgang til børnenes leg.

Øvelse 3: Egne erfaringer med at arbejde med børneperspektiver – set i sammenhæng med Blomsten/DSPL

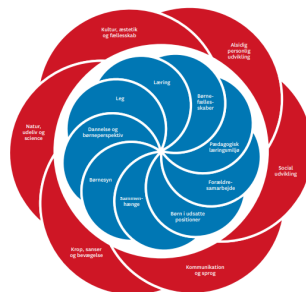
Formålet med denne øvelser er at understøtte deltageres udvikling af bevidsthed om, hvordan de sandsynligvis allerede på forskellig vis arbejder med børneperspektiver i praksis – samt at synliggøre sammenhængen med de forskellige elementer i Den styrkede pædagogiske læreplan.

Endvidere vil de igennem erfaringsudvekslingen kunne blive inspireret af hinanden.

Øvelse i grupper: Praksiserfaringer koblet til Den styrkede pædagogiske læreplan

- Brug 3-5 minutter til hver for sig at tænke på situationer fra praksis, hvor du har inddraget børneperspektivet (det kan fx være en planlagt aktivitet, en rutinesituation, en leg, en konfliktsituation, en dialog).
- Udvalg en situation, som du vil præsentere for gruppen
- Herefter tager I i gruppen en runde, hvor I på skift fortæller om jeres eksempel
- Notér jeres eksempler i stikordsform på en planche.
- Eksemplerne/planchen præsenteres for holdet

Den styrkede pædagogiske læreplan
Det fælles pædagogiske grundlag
og de seks læreplanstemaer

TEMA 2

Øvelse 4: Selvrefleksion (mhp. at indkredse hvad arbejdet med børneperspektiver betyder for børnenes trivsel, udvikling, læring og dannelse)

Deltagerne sendes i denne øvelse ud på 10 minutters walk-and-talk. Her udveksler de sammen med gå-makkeren refleksioner over, hvilken betydning det får for mennesker generelt, når nogen forsøger at tilnærme sig ens perspektiv – og når man medinddrages og får medindflydelse. Dette med afsæt i egne oplevelser og erfaringer.

Formålet er at skærpe deltageres blik på, HVORFOR det har stor betydning for børnene, at det pædagogiske personale til stadighed bestræber sig på, at have øje for og inddrage børnenes perspektiver i hverdagspraksis.

Øvelse: Refleksion over egne erfaringer.

1. Walk-and-talk (10 minutter)

Tænk over situationer, hvor du har oplevet at andre har været nysgerrige på dit perspektiv, og har inddraget det? Og situationer hvor du har oplevet medinddragelse og medindflydelse.

Det kan eksempelvis være i dit arbejdsliv., men det må også gerne være i andre sammenhænge.

Hvilken betydning fik det for dig? (fx ift. dine følelser, tanker, oplevelse af dig selv og andre...)

Del dine refleksioner med din gå-makker

2. Opsamling - tilbage i undervisningslokalet:

Notér i makkerskaberne på gule post-its:

Hvad tænker I, at børn udvikler/lærer/erfarer, når de oplever at voksne er nysgerrige på og inddrager deres perspektiv?

De gule post-its sættes på en fælles planche

TEMA 3 OG 4

Øvelse 5: Perspektivskifte og undersøgelse af børneperspektiver – gennem ”Jeg-fortællinger”

I denne opgave får deltagerne udleveret en praksisfortælling, som de efterfølgende skal fortælle som om, de er barnet, der oplever situationen.

Formålet med denne opgave er at lade deltagerne øve sig i at skifte perspektiv. Ved at øve sig i jeg-fortællinger, får de mulighed for at øve sig i at forestille sig, hvordan situationen kan opleves af barnet. Det vil naturligvis stadig være den professionelle børneperspektiv – men jeg-fortællingen er en tilnærmelse til barnets perspektiv. (Jørgensen og Koch, 2020. I: Koch, 2020).

Deltagerne arbejder i grupper med en praksisfortælling.

Øvelsen kan udføres/gentages med andre praksisfortællinger, se eksempelvis

Munck, 2020, s. 27: Om en spisesituation i vuggestuen

Svinth, 2013, s. 96-97: om en planlagt aktivitet i børnehaven

Øvelse: Perspektivskifte – ”Jeg-fortællinger”

I denne øvelse skal I øve jer i at tage barnets perspektiv. Vi kan jo naturligvis aldrig helt kan vide, hvordan barnet oplever en given situation, men vi kan med forskellige tilgange tilnærme os barnets perspektiv. Her igennem ”Jeg-fortællinger”

1. Læs praksisfortællingen højt.
2. Overvej hver for sig, hvordan I vil fortælle fortællingen ud fra Theos perspektiv – i jeg-form, dvs. som om I er Theo
3. En af jer fortæller nu Theos fortælling – med Theos ”stemme”
4. Drøft ligheder og forskelle ift. hvad resten af gruppen havde tænkt sig at fortælle

”Nu har jeg fået den blå bil for mig selv! Men... jeg... Hvis bare jeg kunne... Jeg kan se, at Johannes og Si-
la...”

Praksisfortælling: Leg i børnehavens lego-rum

Theo siger til Oskar: *Hey skal vi ikke bygge et stort kampskib?* Oskar svarer ikke, og Theo gentager sit spørgsmål, denne gang i et lidt højere toneleje. Oskar kigger på Bertil og siger: *Skal vi det? Hva’ Bertil, skal vi det?* Bertil svarer: *Arhhh... Okay det kan vi godt!* De 3 drenge går i gang med at samle legoklodser. Bertil finder en flyvemaskine i kassen. Han løfter den op i luften og lader som om den flyver. Han siger en lyd der understøtter, at flyvemaskinen flyver. Oskar finder også en flyvemaskine og flyver med den. Theo kigger på dem og siger, at de jo skal hjælpe med at bygge det kæmpestore kampskib!!!

Oskar og Bertil flyver videre. Theo sætter nogle klodser sammen, rejser sig og siger: *Hey ve’ I hva’? Det her er en monster-flyvemaskine!* Oskar kigger på den og siger, at den altså ikke ligner en flyvemaskine!!! Theo kaster den ind i væggen og siger: *Bang! Så nu er den fløjet ind i et bjerg og styrtet ned!* Han griner højlydt mens han siger det. Pædagogen siger til Theo, at han ikke skal kaste med legoklodserne!

Ida-Marie og Ea åbner døren. Ea spørger, hvad de laver. Theo svarer, at de ikke laver en prutskid, og griner igen meget højt. Pædagogen siger til ham, at han skal dæmpe sig lidt og svare pigerne ordentligt. Ida-Marie spørger, om de må være med til at bygge. Theo svarer meget hurtigt, at de ikke giver at have dem med, mens han kigger over på Oskar og Bertil. Bertil og Oskar siger ikke noget.

Theo tager en håndfuld legoklodser og smider dem henimod Ea og Ida-Marie. *Gå så ud!* Siger han højt til dem. Pædagogen siger til Theo, at han ikke kan være i legorummets, hvis han ikke kan finde ud af at lege ordentligt med tingene og opføre sig ordentligt overfor de andre! Hun spørger ham derefter, om de nu har en aftale om, at han ikke smider med legoklodserne? Theo rejser sig og siger: *Jeg gider alligevel ikke være herinde mere!* Han forlader derefter legorummets.

Øvelse 6: Perspektivskifte og undersøgelse af børneperspektiver – gennem videoobservation

Deltagerne ser et videoklip, hvor de a) øver sig i at observere den voksnes forholdemåde, og b) øver sig i at sætte sig ind i børnenes oplevelsesverden

Det kan eksempelvis være med afsæt i et af nedenstående filmklip

Konfliktløsning <https://www.youtube.com/watch?v=HH2l1hbYeT4> (børnehave)

Jakob flytter stol på legepladsen <https://www.youtube.com/watch?v=RjcewXIMibc&t=2s> (dagpleje)

Spørgsmål til filmklip:

Hvad kendetegner den professionelles forholdemåde?

Ser I tegn på, at hun ”går over broen”, udviser empatisk nysgerrighed, kan udvise dobbeltrettet opmærksomhed....?

Hvis ja, hvor og hvordan ser I det?

Hvordan tror I at børnene oplever situationen?

Hvad udtrykker de?

Hvad tror I de vil fortælle, hvis de gives en stemme?

Øvelse 7: Perspektivskifte og undersøgelse af børneperspektiver – gennem samtaler med børn

I denne øvelse får deltagerne gennem et filmklip indblik i, hvordan samtaler med børn kan være en måde at tilnærme sig børns perspektiver.

Deltagerne ser filmen: Samtaler med børn <https://www.youtube.com/watch?v=6lra-ZLmlk4&t=131s> (4.04-9.00). Efterfølgende drøfter de nedenstående refleksionsspørgsmål med side-
manden:

Øvelse: samtaler med børn

Hvilken viden får I i dette filmklip om det at have samtaler med børn og tilnærme sig deres oplevelsesverden ad den vej?

Hvad er godt at gøre?

Hvad skal den voksne helst undgå?

Øvelse 8: Planlægning af aktivitet – med afsæt i ”Børnenes spor”

Formålet med denne øvelse er, deltagerne øver sig i planlagte aktiviteter med afsæt i børneperspektivet. Øvelsen er her tilpasset, så den kan gennemføres, mens de er på uddannelse. Afvikles uddannelsen som et split-forløb kan deltagerne afprøve metoden i praksis.

Øvelse: planlægning af aktivitet med afsæt i ”børnenes spor”

I denne øvelse skal I planlægge en aktivitet med afsæt i børneperspektivet.

I arbejder individuelt med planlægning, og præsenterer det herefter for gruppen.

Tænk på din nuværende børnegruppe:

Hvad er de særligt optagede af?

Hvad ser og hører du dem vise, udtrykke, fortælle?

Forestil dig, at du skal planlægge en aktivitet med afsæt i børnenes spor:

Hvilken form for aktivitet ville du planlægge?

Under aktiviteten:

Hvordan vil du inddrage børneperspektivet?

Hvad vil du være opmærksom på?

Skriv stikord – og lav en kort præsentation for din gruppe

Øvelse 9: Undersøgelse af børneperspektiver igennem ”Børnemosaikker”

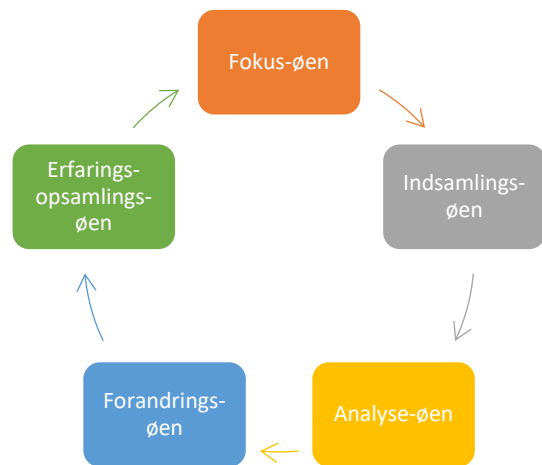
I denne opgave får deltagerne mulighed for at øve sig en systematisk tilgang til at undersøge og inddrage børneperspektiver i justering og udvikling af praksis. Det systematiske arbejde med mosaik-tilgangen kan være omfangsrigt, længerevarende samt involvere flere professionelle. Indenfor denne uddannelses rammer vil deltagerne naturligvis ikke kunne arbejde i dybden på alle ”øerne”.

Opgaven kan tilpasses målgruppen, samt uddannelsens tilrettelæggelse. Der kan arbejdes individuelt, parvis eller i grupper med planlægning. En eventuel afprøvning i praksis vil kunne gennemføres, dersom uddannelsen afholdes som et split-forløb.

Øvelse: Børnemosaikker – på opdagelsesrejse i børneperspektiver

Børnemosaikker kan beskrives som en opdagelsesrejse. Her bliver I en slags forskere i egen praksis, hvor I via denne opdagelsesrejse får mulighed for at undersøge børnenes oplevelse af og perspektiver på forhold i dagtilbuddet.

Opdagelsesrejsen består af 5 øer: fokusøen, indsamlingsøen, analyseøen, forandringsøen og erfaringsopsamlingsøen.

Fokusøen:

- Udvælg et fokusområde (fx et samspil, en rutine, en aktivitet, et sted...)
- Udvælg børn, der kan deltage (fokusbørn) – i denne sammenhæng 1-2 børn
- Overvej, hvad du tror, børnene vil fortælle, udtrykke, vise = din for-forståelse. Den skal du nu parkere!

Indsamlingsøen

- Her indsamler du mosaikbrikker, sammen med hvert af fokusbørnene – fx billeder, tegninger, fotos, lydoptagelser, film, udtryk og bevægelser, dialog, børneinterviews mv.
- Mosaikbrikkerne samles

Analyseøen

- Her analyseres mosaikken:

Hvad fortæller, viser, udtrykker børnene? Hvilke mønstre får du øje på?

Hvad er det samlede billede af fokusbørnenes perspektiv på det udvalgte fokus?

- Det samlede billede sammenholdes med og spejles i den øvrige børnegruppe.

Forandringsøen

- Indkreds hvilke justeringer, det kunne give mening at foretage (ud fra analysen)
- Inddrag børnene, så de føler ejerskab
- Afprøv de nye tiltag

Erfaringsopsamlingsøen

- Kig tilbage på processen. Hvad gik godt? Er der noget, I med fordel kunne have gjort anderledes? Inddrag børn og kolleger i overvejelserne
- Kig fremad. Har I fået øjet på nye fokusområder? Noget I er blevet nysgerrige på at undersøge sammen med børnene?

Forbered og planlæg din rejse: fokusøen og indsamlingsøen

Hvad vil du gerne have fokus på? Og hvorfor?

Hvilket/hvilke børn vil du tage med på rejsen?

Hvilke mosaik-brikker vil du indsamle?

Ift. valg af børn, der skal med dig på rejsen kan du stille dig selv følgende spørgsmål (stillet ud fra barnet):

- ”Hvordan ved du, at jeg vil være med?”
- ”Hvem bestemmer, hvad der skal ske med de ting, jeg laver?”
- ”Hvem bestemmer, hvornår projektet er slut?”
- ”Hvem fortæller/viser du det til?”
- ....

Find evt. selv på flere spørgsmål ud fra fokusbarnets/-børnenes perspektiv

---

Afprøvning: Indsamlingsøen, analyseøen og forandringsøen

Hjemme i praksis indsamler du nu dine mosaik-brikker og analyserer dem.

Ud fra analysen afprøves nye tiltag.

Erfaringsopsamlingsøen

Tilbage på uddannelsens sidste dag præsenterer du dine erfaringer for gruppen

TEMA 5**Øvelse 10: Børneperspektiver, kollegialt samarbejde og evalueringskultur**

Følgende opgave kan danne afsæt for deltagernes refleksioner over, hvordan arbejdet med børneperspektiver kan indgå som en del af dagtilbuddets evaluering af læringsmiljøet.

Deltagerne kan lytte til podcasten i plenum, men kan også lyt-og-gå individuelt (hvis det fornødne udstyr er tilgængeligt)

Øvelse: Børneperspektiver, kollegialt samarbejde og evalueringskultur

Lyt til følgende podcast:

Podcast: BØRNEHØJDE, afsnit 2.3.: Evalueringskultur med børneperspektiver <https://danske-podcasts.dk/podcast/bornehojde/afsnit-2-3-evalueringskultur-med-borneperspektiver> (kan også findes på bl.a. Spotify)

Efterfølgende:

Hvad blev du inspireret af? Notér 3-5 stikord

Præsenter jeres noter/stikord for hinanden i gruppen

Øvelse 11: Refleksioner i det kollegiale samarbejde omkring børneperspektiver

Formålet med følgende opgave er at præsentere deltagerne for refleksionsspørgsmål, der kan være relevante at drøfte i det kollegiale samarbejde. Deltagerne får i grupper udleveret et sæt dialogkort (tilvirket med afsæt i Børneperspektiver, EVA, 2018, s. 11).

På baggrund af deres erfaringer fra praksis drøfter de, med afsæt i ét dialogkort ad gangen, hvordan den aktuelle status er, og om de kan få øje på mulige justeringer med afsæt i spørgsmålene og de fælles refleksioner.

Øvelse: Refleksion og dialog i det kollegiale samarbejde

I grupper

Overvej og drøft for hvert dialogkort:

Hvordan ser det aktuelt ud i min pædagogiske praksis?

Er der justeringer, jeg/vi med fordel kunne foretage?

"Jeg skal have tid til at udtrykke mig - både verbalt og kropsligt."

Hvordan sikrer vi, at vi giver børnene plads til at udtrykke sig, og at vi selv forholder os nysgerrigt imens?

"Husk, at det er en tillidssag, når I inddrager vores perspektiver!"

Hvordan sikrer vi, at vi værner om børnenes fortrolighed og de hemmeligheder, der måske kommer frem i lyset ?

Hvordan fortæller og viser vi børnene, hvilken forskel deres perspektiver har gjort?

"Jeg er ret glad for mit håndaftryk – og går ofte hen til den væg"

Hvordan sikrer vi, at vi at børnene er med til at bestemme, hvad der skal ske med deres produkter ?

Hvad kan vi gøre for, at børnene kan få deres produkter med hjem, hvis de vil?

"Selvom du er meget systematisk, kan du aldrig med sikkerhed vide, hvad der er på spil for mig"

Hvordan sikrer vi, at vi udfordrer det, vi tror, vi ved om børnene?

Hvordan kan vi involvere børnene i analysen af det, vi mener at have forstået om dem?

1. Litteraturliste mv.

Karlson, Malene: Dagplejen set med børnenes øjne. I: Nærbilleder af livet på en ø, hvor børn og familier trives. Antologi udgivet af Erhvervskonsulenterne, 2006

Koch, Anette Boye og Hede Jørgensen, Hanne: Pædagogers arbejde med børneperspektiver. I: *Tidsskrift for socialpædagogik*, årg. 21, nr. 1/2018

Koch, Anette Boye (red.): *Hvad synes børnene? Børns perspektiver i hverdagspædagogisk praksis*. Akademisk Forlag, 2020

Kaa Sunesen, Micki Sonne: *Børnemosaikker i dagtilbud: nye veje til udvikling med børneperspektiver*. Dafolo, 2022

Munck, Christina: *Børns perspektiver i vuggestuen*. Dafolo, 2020

Rasmussen, K.; Warming, H. & Kampmann, J. (red.): "Interview med børn" (kap. 12: De 0-2 årige - småbørnsperspektiver)

Schultz Jørgensen, Per: *Broen til det andet menneske*. Kristeligt Dagblad, 2016

Schwartz, Persille og Clark, Alison: Småbørnsperspektiver – en tilgængelig, gyldig og nødvendig feedback for udvikling af praksis i dagtilbud. I: *Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift*, 54. årg., nr. 2-2017

Sommer, Dion: På jagt efter børneperspektiver og børns perspektiver. Begrebsafklaring af et historisk-kulturelt menneskesyn. I: *Kognition & Pædagogik*, nr. 118/dec. 2020

Stanek, Anja Hvidtfeldt; Larsen, Maja Røn & Mikladal, solmai Sofia: *Små børns hverdagsliv – situeret pædagogisk faglighed i vuggestue og dagpleje*. Frydenlund, 2018

Svinth, Lone (2013): Pædagogers åbenhed for børnenes perspektiver og børns deltagelsesmuligheder i pædagogisk tilrettelagte aktiviteter. I: *Psyke & Logos*, årgang 34, nr. 1

Warming, Hanne: *Børneperspektiver. Børn som ligeværdige medspillere i socialt og pædagogisk arbejde*. Akademisk Forlag, 2017

Web. materialer

Børnemosaikker. Et inspirationsmateriale til pædagogisk arbejde med børneperspektiver. Udgivet af EVA, Danmarks Evalueringsinstitut, 2020 <https://www.eva.dk/dagtilbud-boern/boernemosaikker-arbejd-systematisk-boerneperspektiver>

Børneperspektiver. EVA TEMA – nr. 11/2018 <https://www.eva.dk/dagtilbud-boern/eva-tema-boerneperspektiver>

Demokratisk dannelse i dagtilbud. Inspiration til det forebyggende arbejde. Udgivet af Børne- og undervisningsministeriet (BUM), Styrelsen for undervisning og kvalitet, sept. 2020

https://emu.dk/sites/default/files/2020-09/dtb_de%20seks%20l%C3%A6replanstemaer_Demokratisk%20dannelse%20i%20dagtilbud.pdf

Eistrup, A. m.fl. (red.) (2016). *Håndbog i børneinddragelse*. København: Børnerådet
https://www.boerneraadet.dk/media/238461/BRD_Ha%CC%8Andbog_i_boerneinddragelse_Web.pdf

Forældresamarbejde om børneperspektiver i læringsmiljøet. Udgivet af EVA, Danmarks Evalueringsinstitut, 2017. <https://www.eva.dk/dagtilbud-boern/foraeldresamarbejde-om-boerneperspektiver-laeringsmiljoet>

Inddragelse af børns perspektiver i udviklingen af inkluderende læringsmiljøer, UVM, 2019
<https://emu.dk/sites/default/files/2019-03/Temah%C3%A6fte%20B%C3%B8rneinddragelse.pdf>

KORT OM Alsidig personlig udvikling. Udgivet af Børne- og undervisningsministeriet og EVA, 2019.
https://emu.dk/sites/default/files/2021-03/7691%20SPL_T04_Kort_om_Alsidig%20personlig%20udvikling_8_WEB%20FINAL-a.pdf

7 metoder til at arbejde med børneperspektiver 07/02/2018 <https://www.eva.dk/dagtilbud-boern/7-metoder-arbejde-boerneperspektiver>

40 veje til bedre trivsel for børn i dagtilbud – metoder fra praksis. Udgivet af DCUM, juni 2012
<https://dcum.dk/media/1330/40vejertilbedretrivselogdagtilbud.pdf>

Anvendt billedmateriale er hentet fra Pixabay.com